



Child Development Students Pre-School Students Observations On Development Areas

Uğur EPÇAÇAN¹ Ferhat BAHÇECİ² Cevdet EPÇAÇAN³

To cite this article:

Epçaçan, U., Bahçeci, F., Epçaçan, C. (2023). Child development students pre-school students observations on development areas [Çocuk gelişimi öğrencilerinin staj sürecinde 4-6 yaş dönemindeki okul öncesi öğrencilerinin gelişim alanlarına ilişkin gözlemleri] *Electronic Journal of Education Sciences*, [Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi], 12(24), 198-212. DOI: 10.55605/ejedus.1330364

Research article

Received: 2023-07-20

Accepted: 2023-11-02

Abstract

This research is a descriptive research designed in scanning model. The developmental areas of students aged 4-6 years studying in pre-school education institutions were examined according to age and gender variables in line with one-year internship observations made by university students. 28 university students participated in the study as observers, and the study group consisted of 454 preschool students. Independent groups t-test, descriptive statistics, and one-way analysis of variance (anova) were used in the analyses. In the context of the results of the research, it has been determined that preschool education students are equal in terms of motor, cognitive, language, social-emotional and self-care skills in all development areas, according to the gender variable, and gender does not constitute a situation that will make a difference. In terms of the age variable, it was concluded that the average of the students in the 5-year-old group is higher than the students in the other age groups in all developmental areas. It has been determined that there is a significant difference between 5 years and 6 years old students in terms of motor skills in favor of 5 years, cognitive skills between 4 and 5 years old students in favor of 5 years old and in terms of self-care skills, there is a significant difference between 5 years and 6 years old students in favor of the 5 age group. According to this result, it can be said that the age factor is an important variable in terms of motor, cognitive and self-care skills. However, it was determined that there was no significant difference between the groups in terms of language skills and social-emotional skills according to the age variable.

Keywords: Preschool, developmental areas, developmental features.

¹ Corresponding Author, Dr. ugur56@siirt.edu.tr, Siirt University, Education Faculty, ORCID NO: 0000-0003-0240-7093

² Assoc Prof. Dr., ferhatbahceci@hotmail.com Firat University, ORCID NO: 0000-0001-6363-4121

³ Prof. Dr., epcacan@gmail.com Siirt University, ORCID NO: 0000-0001-8926-3226



Çocuk Gelişimi Öğrencilerinin Okul Öncesi Öğrencilerin Gelişim Alanlarına İlişkin Gözlemleri

Uğur EPÇAÇAN⁴ Ferhat BAHÇECİ⁵ Cevdet EPÇAÇAN⁶

Atıf:

Epçaçan, U., Bahçeci, F., Epçaçan, C. (2023). Child development students pre-school students observations on development areas [Çocuk gelişimi öğrencilerinin staj sürecinde 4-6 yaş dönemindeki okul öncesi öğrencilerinin gelişim alanlarına ilişkin gözlemleri] *Electronic Journal of Education Sciences*, [Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi], 12(24), 198-212. DOI: 10.55605/ejedus.1330364

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 2023-07-20

Kabul Tarihi: 2023-11-02

Öz

Bu araştırma, tarama modelinde desenlenmiş betimsel bir araştırmadır. Okul öncesi eğitim kurumlarında okuyan 4-6 yaş dönemindeki öğrencilerin gelişim alanları, üniversite öğrencilerinin yaptığı bir yıllık staj gözlemleri doğrultusunda yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmiştir. Araştırmaya 28 üniversite öğrencisi gözlemci olarak katılmış olup çalışma grubu 454 okul öncesi öğrenciden oluşmaktadır. Analizlerde bağımsız gruplar t-testi, betimsel istatistik ve tek-yönlü varyans analizi (anova) kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları bağlamında okul öncesi eğitimi öğrencilerinin, tüm gelişim alanlarında, motor, bilişsel, dil, sosyal-duygusal ve öz bakım becerileri açısından cinsiyet değişkenine göre denk olduğu, cinsiyetin fark oluşturacak bir durum teşkil etmediği tespit edilmiştir. Yaş değişkeni açısından tüm gelişim alanlarında, 5 yaş grubu öğrencilerinin ortalamasının, diğer yaş grubundaki öğrencilerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Motor beceriler açısından 5 yaş ile 6 yaş öğrencileri arasında 5 yaş lehine, bilişsel beceriler açısından 4 yaş ile 5 yaş öğrencileri arasında 5 yaş lehine ve öz bakım becerileri açısından 5 yaş ile 6 yaş öğrencileri arasında 5 yaş grubu lehine anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre motor, bilişsel ve öz bakım becerileri açısından yaş faktörünün önemli bir değişken olduğu söylenebilir. Ancak gruplar arasında yaş değişkenine göre dil becerileri ve sosyal-duygusal beceriler açısından anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Okul öncesi, gelişim alanları, gelişim özellikleri.

⁴ Corresponding Author, Dr. ugur56@siirt.edu.tr, Siirt University, Education Faculty, ORCID NO: 0000-0003-0240-7093

⁵ Assoc Prof. Dr., ferhatbahceci@hotmail.com Firat University, ORCID NO: 0000-0001-6363-4121

⁶ Prof. Dr., epcacan@gmail.com Siirt University, ORCID NO: 0000-0001-8926-3226

Giriş

Erken dönem itibariyle başlayan ve bireyin hayatında çok önemli bir yere sahip olan öğrenme, ömür boyu devam eden bir eylem biçimidir. Çocuğun çevresini keşfetme merakı, iletişim kurma çabası ve çevresine karşı duyarlı olma hali veya isteği öğrenme eylemini aktif tutan ve besleyen öğelerdir. Özellikle okul öncesi gibi gelişimin çok hızlı olduğu bir dönemde çocuk, motor, bilişsel, dil, sosyal-duygusal ve öz bakım gelişim alanlarında öğrenme eylemini sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmelidir. Öyle ki yerine getirilmiş olan bu görev veya sorumluluk onun temel eğitime hazır olma amacına da hizmet edecektir. İşte bu koşulların yerine getirilebilmesi nitelikli ve uygun bir okul öncesi eğitimi ortamı ile mümkündür. Oğuzkan ve Oral (1997) okul öncesi eğitimi sürecini, ilkökul eğitimine başlayana kadar geçen zaman zarfında çocukların gelişim durumları ve özelliklerine göre çevrenin uyarlandığı, kültürel değerler ve bireysel farklılıkların dikkate alındığı bir eğitim süreci şeklinde açıklamaktadırlar.

Okul öncesi dönem, çocuğun motor, bilişsel, dil ve sosyal-duygusal gelişimde ciddi gelişmeler yaşadığı, öz bakım becerilerini edinmeye başladığı bir süreçtir. Bu süreçte çocuğun kapasitesi önemli bir seviyeye çıkabilir ve kendini gerçekleştirme imkanı oluşabilir. Bundan dolayı çocukları daha iyi tanıyarak, özelliklerini doğru tanımlayarak yaratıcı düşünce ve yeteneğe sahip bireylerin yetişmesi sağlanabilir. Çocukların gelişim durumları ve potansiyelleri dikkate alınarak sanat, dil ve oyun gibi aktiviteler planlanabilir (Plaisted, 2008). İfade edilen bu hususların sağlıklı bir şekilde yerine getirilebilmesi için aşağıda açıklanan gelişim alanlarını bilmek ve bu doğrultuda çocuğu, içinde bulunduğu koşullar bağlamında gözleyebilmek, değerlendirmeyi bütüncül bir anlayışla yapabilmek açısından önem arz etmektedir.

Motor gelişim yani organizmanın talebine göre hareketliliğin olması, merkezi sinir sistemi gelişimi ve fiziksel büyüme olması ile mümkündür (Sarı, 2005). Erken çocuklukta kas gelişimi ile birlikte çocuklar tırmanma, sıçrama, yürüme ve yakalama gibi birtakım motor davranışsal beceriler ortaya koyar. Bu dönemde kaba motor beceri gelişimin destekleyen kaslar, ince motor beceri gelişimini destekleyen kaslardan daha çok gelişmiştir. Bu gelişmelerle birlikte çocuğun daha fazla hareket etmesi dolayısıyla çevresini daha fazla görmesi, tanınması ve keşfetmesi söz konusu olabilir (Ceyhan, 2004).

Bilişsel gelişim, bütün zihinsel süreçleri kapsayan, sosyal çevre etkileşimini sağlayan ve bilgiyi edinen, kullanan, saklayan, yeniden düzenleyen ve değerlendiren bir gelişim alanıdır (Senemoğlu, 2007). Bu alana ilişkin Jean Piaget, Lev Semyonovich Vygotsky ve Jerome Bruner gibi kuramcılar önemli çalışmalar yapmışlardır. Dolayısıyla alana katkıları göz ardı edilemez. Bunun için bilişsel gelişime bakış açılarına vurgu yapılmalı ve bunlar eğitimciler tarafından içselleştirilmelidir. Cook-Cottone'a (2004) göre Piaget, bilişsel gelişimde öğrenme ile olgunlaşmanın etkileşimine dikkat çekerek yaşantılarla biyolojik olgunlaşma potansiyeli arasında ortaya çıkan etkileşimin çocuğun çevreyi yorumlamasını sağlamaktadır. Bu kurama göre çocukların olayları ve durumları açıklamaları, içinde buldukları gelişim dönemine bağlı olarak değişiklik gösterir. Santrock (2012) Vygotsky'nin bilişsel gelişimde sosyal etkileşimlere ve kültüre daha çok yer verdiğini belirtir. Dolayısıyla kuramının sosyal etkileşimin ve kültürün bilişsel gelişimi yönlendiren sosyo-kültürel bilişsel bir kuram olduğunu ifade eder. Slee'e (2002) göre Bruner, Piaget ve Vygotsky'den büyük ölçüde etkilenmekle beraber bilişsel gelişim kuramında dilin anahtar bir rolde olup bunun bilişsel gelişim önemli düzeyde etkilediğini ve dildeki yetersizliğin düşüncedeki yetersizliğe yol açacağını belirtir.

Dil gelişimi, kurallara uygun bir şekilde sözcük, sayı, sembol kazanma ve saklama ve kullanma şeklinde tanımlanır. Dilin kendine has birtakım kuralları ve bu kurallar bağlamında ilerleyen bir sistemi mevcuttur. Dilin kazanılması ve gelişimi konusuna ilişkin dilbilimciler, özellikle okul öncesi dönemin dil kazanımı açısından önemi noktasında birleşmektedirler (Mangır ve Erkan, 1987; Akt: Tümkaya, 2012). Yaşamın ilk yıllarından itibaren gelişen ve niceliksel bir artış gösteren dil becerileri, çok bileşenli ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Dilin bu yapısı okul öncesi döneme gelindiğinde çevresel uyaranların da etkisiyle ciddi bir gelişim göstererek çocuğun okuma-yazma süreçlerine hazırlanmasına yardımcı olur. Bebeklikte daha çok temel gereksinimleri ifade etmek için kullanılan dil becerileri, okul öncesi dönemde yüksek iletişim becerilerini ortaya koyan yapıya dönüşmektedir (Akoğlu, 2016).

Sosyal ve duygusal gelişim okul öncesi dönemde iç içe geçmiş durumdadır. İlişkiler ve duygular arasındaki etkileşim çocuğun hem sosyal hem de duygusal gelişimini etkileyerek bu husustaki gelişimine bir şekil vermektedir. İnsan hayatında sosyal etkileşimin bir alan nerdeyse yoktur. Belli bir anlam ve önem atfedilen aktivite ve deneyimlerin çoğunluğu çevredeki diğer bireylerle gelişen ilişkilere dayanmaktadır. Duyguların sosyal yönü göz önünde bulundurulduğunda sosyal ve duygusal gelişimin neden beraber ele alınması gerektiğine ilişkin anlamlı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Duygusal gelişim doğası gereği sosyaldır. Duygusal gelişim, insanların etkileşimi bağlamında gelişen iletişimsel ilişkiler sonucu ortaya çıkmaktadır (New ve Cochran, 2007).

Öz bakım becerileri günlük yaşam becerileri ile ilişkilidir. McCaleb ve Cull (2000) öz bakım becerilerini, günlük yaşantıda bireyin gereksinimlerini bağımsız bir şekilde karşılaması şeklinde açıklar. Morzhina (2006) öz bakım becerilerini, çocukların giyinme, yemek, diş temizliği gibi günlük yaşam faaliyetlerine hazır olmaları için üstlenilen günlük görevler olarak belirtmiştir. Atay'a (2011) göre ise öz bakım becerileri sonradan öğrenilerek elde edilen davranışlardır. Bu davranışlar kişinin temel gereksinimlerini bağımsız bir şekilde, kendine yetecek halde yerine getirebildiği becerilerdir. Bireyin kişisel temizlik ihtiyaçları, beslenme gereksinimini gidermek ve uygun şekilde giyinmek gibi konulardaki aktiviteleri için gerekli olan beceriler öz bakım becerileri olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu bu becerilerin temeli okul öncesi eğitimi döneminde kazanılmaktadır.

Çocukların gelişimlerine uygun bir eğitim ortamı oluşturmak ve bunu sürdürebilmek onların gelişim alanlarına, ilgi ve gereksinimlerine hitap edebilecek bir eğitim programı ile sağlanabilir. Türkiye'de 2013 yılında güncellenmiş olan okul öncesi eğitimi programı bu açıdan önemlidir. Öyle ki programın özellikleri incelendiğinde çocuğun bütün yönleri ile gelişimini dikkate alan, üzerinde titiz bir şekilde çalışılmış bir program olduğu görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (2013) kaynaklarına göre programın oyun temelli, eklektik, esnek, dengeli, sarmal ve çocuk merkezli olması gibi temel özellikleri sayılabilir. Aynı şekilde programda yer alan, keşfederek öğrenmeyi önceleyen, çocuklarda yaratıcılığın geliştirilmesini ön planda tutan ve öğrenme merkezlerine ayrı bir önem veren özellikler de niteliği arttırır düzeydedir. Günlük tecrübeler ve çevresel imkanların eğitim amaçlı kullanılmasını teşvik eden, konuların öğrenme eylemini gerçekleştirmek için bir araç olduğu, evrensel ve kültürel değerlerin önemsendiği, aile eğitiminin/katılımının çocukların gelişiminde benimsendiği, değerlendirme süreçlerinin çok boyutlu tutulduğu, özel gereksinimli bireyler için gerekli uyarlamaların yapılabildiği ve rehberlik hizmetlerinin ayrıca önemsenmesi gibi özelliklere sahip olması açısından da bu okul öncesi eğitimi programının öğrencilerin gelişiminde önemli bir etkisi olacaktır. Bu etkiyi daha güçlü kılmak adına çocuk gelişimi programında okuyan öğrencilerin staj sürecinde yani sahada oldukları, çocuklarla doğrudan etkileşim içerisinde buldukları süre zarfında yapmış oldukları gözlemleri bir araştırma konusu olarak ele almak

önemli görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin mesleki yaşantılarından önce, okul öncesi öğrencilerinin gelişim durumlarını gözlemeye ilişkin bir araştırma içerisinde bulunmaları, böyle bir deneyimi edinmiş olmaları çalışma hayatında güçlü bir farkındalık ortaya koyabilmeleri açısından araştırmanın önemine ayrı bir anlam katmaktadır. Ayrıca alan yazında okul öncesi eğitimi öğrencilerinin gelişimini incelemek noktasında çocuk gelişimi programında okuyan üniversite öğrencilerinin deneyimlerini dikkate alarak uzun süreli bir gözlem nihayetinde rapor edilmiş bir çalışmanın olmaması hususunda bu araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Güncellenmiş olan okul öncesi eğitimi programı motor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal-duygusal gelişim ve öz bakım becerileri olmak üzere beş farklı alana göre çocuğun gelişimini ele alıp değerlendirmektedir. Bu konu ile ilgili çocuk gelişimi programında okuyan üniversite öğrencilerinin gözlemlerini değerlendirmek faydalı olacaktır. Dolayısıyla bu çalışmada üniversite öğrencilerinin yaptığı bir yıllık staj gözlemleri doğrultusunda okul öncesi eğitimi kurumlarında okuyan öğrencilerin gelişim alanlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda;

1. Cinsiyet değişkenine göre okul öncesi eğitimi programında okuyan öğrencilerin motor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal-duygusal gelişim ve öz bakım becerileri ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı,
2. Yaş değişkenine göre okul öncesi eğitimi programında okuyan öğrencilerin motor gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi, sosyal-duygusal gelişim ve öz bakım becerileri ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı incelenmiştir.

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin analizi ve etik izinle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma okul öncesi eğitimi kurumlarında okuyan öğrencilerin gelişim durumlarının, cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin üniversite öğrencilerinin bir yıllık gözlemleri doğrultusunda incelenmiş olup tarama modelinde yapılmış betimsel bir çalışmadır. Karasar (2006) tarama modelini; çok sayıda elemanın olduğu bir evrende, evrene ilişkin genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tamamını veya evrenden alınacak bir grup örneklem üzerinde yapılan çalışma düzenlemeleri şeklinde açıklamaktadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmaya çocuk gelişimi programında okuyan 28 üniversite öğrencisi gözlemci olarak katılmıştır. Çalışma grubunu Siirt il merkezindeki 9 okulda okuyan 454 okul öncesi öğrencisi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı araştırmacılar tarafından geliştirilen ve 49 maddeden oluşan bir gözlem formudur. Bu gözlem formu 2013 okul öncesi eğitimi programında ortaya konan beş gelişim alanının kazanım ve göstergeleri dikkate alınarak hazırlanmıştır. Çocuk gelişimi programında uzman iki akademisyenin görüşleri ve geri bildirimleri dikkate alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, araştırmacıların koordine ettiği süre zarfında üniversite öğrencilerinin yapmış olduğu gözlemler doğrultusunda elde edilmiştir. Analizlerde bağımsız gruplar t-testi, betimsel istatistik ve tek-yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Tablo 1. Gelişim Alanları Güvenirlik Analizi

Gelişim Alanları	Cronbach's Alpha
Motor Beceriler	.91
Bilişsel Beceriler	.96
Dil Becerileri	.93
Sosyal Duygusal Beceriler	.92
Öz bakım Becerileri	.91
Toplam	0.98

Tablo 1'de görüldüğü üzere kullanılan veri toplama aracının hem genelinde hem de tüm alt boyutlarında güvenilir olduğu söylenebilir.

Etik kurul izni

Araştırmacılar eşit sorumluluğu paylaşarak araştırma boyunca sorumluluklarını yerine getirmiş olup herhangi bir çıkar çatışması beyanında bulunmamıştır. Ayrıca Siirt Üniversitesi Etik Kurulu tarafından verilen kararda araştırma etiği bakımından bir sakınca olmadığı ifade edilmiştir.

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular çalışmanın amacına uygun bir şekilde aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. Motor Beceriler Bağımsız Gruplar t-testi Analizi

Cinsiyet	N	X	df	f	t	df	p
Kız	226	4,22	0.68	0.36	1.09	452	0.27
Erkek	228	4,15	0.72				

Bağımsız gruplar t-testi analizi sonucunda öğrencilerin motor becerileri ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı ($p=0.27>0.05$) bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgudan hareketle cinsiyetin motor beceriler açısından fark oluşturacak bir durum teşkil etmediği görülebilir.

Tablo 3. Bilişsel Beceriler Bağımsız Gruplar t-testi Analizi

Cinsiyet	N	X	df	f	t	df	p
Kız	226	4,05	0.73	0.70	0.75	452	0.45
Erkek	228	3,99	0.71				

Bağımsız gruplar t-testi analizi sonucunda öğrencilerin bilişsel becerileri ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı ($p=0.45>0.05$) bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgudan hareketle cinsiyetin, bilişsel beceriler açısından fark oluşturacak bir durum teşkil etmediği görülebilir.

Tablo 4. Dil Becerileri Bağımsız Gruplar t-testi Analizi

Cinsiyet	N	X	df	f	t	df	p
Kız	226	4,08	0.70	0.85	1.58	452	0.11
Erkek	228	3,98	0.73				

Bağımsız gruplar t-testi analizi sonucunda öğrencilerin dil becerileri ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı ($p=0.11>0.05$) belirlenmiştir. Bu bulgudan hareketle cinsiyetin, dil becerileri açısından fark oluşturacak bir durum teşkil etmediği görülebilir.

Tablo 5. Sosyal-Duygusal Beceriler Bağımsız Gruplar t-testi Analizi

Cinsiyet	N	X	df	f	t	df	p
Kız	226	4,10	0.69	1.56	0.91	452	0.36
Erkek	228	4,03	0.72				

Bağımsız gruplar t-testi analizi sonucunda öğrencilerin sosyal-duygusal becerileri ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı ($p=0.36>0.05$) tespit edilmiştir. Bu bulgudan hareketle cinsiyetin, sosyal-duygusal beceriler açısından fark oluşturacak bir durum teşkil etmediği görülebilir.

Tablo 6. Öz Bakım Becerileri Bağımsız Gruplar t-testi Analizi

Cinsiyet	N	X	df	f	t	df	p
Kız	226	4,23	0.61	3.81	0.75	452	0.45
Erkek	228	4,18	0.69				

Bağımsız gruplar t-testi analizi sonucunda öğrencilerin öz bakım becerileri ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı ($p=0.45>0.05$) saptanmıştır. Bu bulgudan hareketle cinsiyetin, öz bakım becerileri açısından fark oluşturacak bir durum teşkil etmediği görülebilir.

Tablo 7. Motor Beceriler Yaş Değişkeni Betimsel İstatistik Analizi

Yaş Grubu	N	X	sp
4 yaş	81	4.20	0.54
5 yaş	183	4.31	0.67
6 yaş	190	4.05	0.77
Toplam	454	4.15	0.70

Tablo 7’de görüldüğü üzere yaş değişkeni açısından 5 yaş grubu motor beceriler ortalamasının diğer yaş grubundaki öğrencilerden daha fazla olduğu bulgusu elde edilmiştir. Motor beceriler açısından yaş grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için tek-yönlü varyans analizine başvurulmuştur.

Tablo 8. Motor Beceriler Tek-Yönlü Varyans Analizi

Motor Beceriler	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p	Gruplar	LSD Gruplar p
Gruplar Arası	6.44	2	3.22	6.58	0.002	5 yaş	0.00
Gruplar içi	220.64	451	0.48			6 yaş	

Toplam 227.08 453

Tablo 8’de görüldüğü üzere tek-yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arasında motor beceriler açısından anlamlı bir fark olduğu ($p=0.002<0.05$) bulgusuna ulaşılmıştır. Hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek için post hoc LSD testine başvurulmuştur. Test sonucunda 5 yaş ile 6 yaş öğrencileri arasında 5 yaş grubu lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bu bulgudan hareketle motor beceriler açısından yaş faktörünün önemli bir değişken olduğu görülebilir.

Tablo 9. Bilişsel Beceriler Yaş Değişkeni Betimsel İstatistik Analizi

Yaş Grubu	N	X	sp
4 yaş	81	3.84	0.63
5 yaş	183	4.14	0.66
6 yaş	190	3.98	0.79
Toplam	454	4.02	0.72

Tablo 9’da görüldüğü üzere yaş değişkeni açısından 5 yaş grubu bilişsel beceriler ortalamasının diğer yaş grubundaki öğrencilerden daha fazla olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bilişsel beceriler açısından yaş grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için tek-yönlü varyans analizine başvurulmuştur.

Tablo 10. Bilişsel Beceriler Tek-Yönlü Varyans Analizi

Motor Beceriler	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p	Gruplar	LSD Gruplar p
Gruplar Arası	5.25	2	3.22			4 yaş	
Gruplar içi	229.38	451	2.62	5.15	0.006	5 yaş	0.02
Toplam	234.63	453					

Tablo 10’da görüldüğü üzere tek-yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arasında bilişsel beceriler açısından anlamlı bir fark olduğu ($p=0.006<0.05$) belirlenmiştir. Hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu görmek için post hoc LSD testine başvurulmuştur. Test sonucunda 4 yaş ile 5 yaş öğrencileri arasında 5 yaş grubu lehine anlamlı fark olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgudan hareketle bilişsel beceriler açısından yaş faktörünün önemli bir değişken olduğu görülebilir.

Tablo 11. Dil Becerileri Yaş Değişkeni Betimsel İstatistik Analizi

Yaş Grubu	N	X	sp
4 yaş	81	3.94	0.65
5 yaş	183	4.08	0.70
6 yaş	190	4.02	0.76
Toplam	454	4.03	0.72

Tablo 11’de görüldüğü üzere yaş değişkeni açısından 5 yaş grubu dil becerileri ortalamasının diğer yaş grubundaki öğrencilerden daha fazla olduğu bulgusu elde edilmiştir. Dil becerileri açısından yaş grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için tek-yönlü varyans analizine başvurulmuştur.

Tablo 12. Dil Becerileri Tek-Yönlü Varyans Analizi

Motor Beceriler	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	1.09	2	0.53		
Gruplar içi	235.42	451	0.52	1.02	0.36
Toplam	236.49	453			

Tablo 12’de görüldüğü üzere tek-yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arasında dil becerileri açısından anlamlı bir fark olmadığı ($p=0.36>0.05$) bulgusu elde edilmiştir.

Tablo 13. Sosyal-Duygusal Beceriler Yaş Değişkeni Betimsel İstatistik Analizi

Yaş Grubu	N	X	sp
4 yaş	81	3.94	0.59
5 yaş	183	4.15	0.71
6 yaş	190	4.03	0.74
Toplam	454	4.06	0.71

Tablo 13’te görüldüğü üzere yaş değişkeni açısından 5 yaş grubu sosyal-duygusal beceriler ortalamasının diğer yaş grubundaki öğrencilerden daha fazla olduğu bulgusu elde edilmiştir. Sosyal-duygusal beceriler açısından yaş grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için tek-yönlü varyans analizine başvurulmuştur.

Tablo 14. Sosyal-Duygusal Tek-Yönlü Varyans Analizi

Motor Beceriler	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p
Gruplar Arası	2.73	2	1.36		
Gruplar içi	227.16	451	0.50	2.71	0.67
Toplam	229.89	453			

Tablo 14’te görüldüğü üzere tek-yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arasında sosyal-duygusal beceriler açısından anlamlı bir fark olmadığı ($p=0.67>0.05$) bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 15. Öz bakım Becerileri Yaş Değişkeni Betimsel İstatistik Analizi

Yaş Grubu	N	X	sp
4 yaş	81	4.15	0.52
5 yaş	183	4.34	0.60
6 yaş	190	4.10	0.73
Toplam	454	4.20	0.65

Tablo 15’te görüldüğü üzere yaş değişkeni açısından 5 yaş grubu öz bakım becerileri ortalamasının diğer yaş grubundaki öğrencilerden daha fazla olduğu bulgusu elde edilmiştir. Öz bakım becerileri açısından yaş grupları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını görmek için tek-yönlü varyans analizine başvurulmuştur.

Tablo 16. Öz bakım Becerileri Tek-Yönlü Varyans Analizi

Motor Beceriler	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	f	p	Gruplar	LSD Gruplar p
Gruplar Arası	5.75	2	2.87			5 yaş	
Gruplar içi	189.16	451	0.41	6.85	0.001	6 yaş	0.00
Toplam	194.91	453					

Tablo 16’da görüldüğü üzere tek-yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arasında öz bakım becerileri açısından anlamlı bir fark olduğu ($p=0.001<0.05$) bulgusuna ulaşılmıştır. Hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunu belirlemek için post hoc LSD testine başvurulmuştur. Test sonucunda 5 yaş ile 6 yaş öğrencileri arasında 5 yaş grubu lehine anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgudan hareketle öz bakım becerileri açısından yaş faktörünün önemli bir değişken olduğu görülebilir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın sonuçları bağlamında okul öncesi eğitimi öğrencilerinin, tüm gelişim alanlarında, motor, bilişsel, dil, sosyal-duygusal ve öz bakım becerilerinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Yaş değişkeni açısından tüm gelişim alanlarında, 5 yaş grubu öğrencilerinin ortalamasının, diğer yaş grubundaki öğrencilerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Motor beceriler açısından 5 yaş ile 6 yaş öğrencileri arasında 5 yaş lehine, bilişsel beceriler açısından 4 yaş ile 5 yaş öğrencileri arasında 5 yaş lehine ve öz bakım becerileri açısından 5 yaş ile 6 yaş öğrencileri arasında 5 yaş lehine anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre motor, bilişsel ve öz bakım becerileri açısından yaş faktörünün önemli bir değişken olduğu söylenebilir. Ancak gruplar arasında yaş değişkenine göre dil becerileri ve sosyal-duygusal beceriler açısından anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Araştırmanın iki alt amacına ilişkin ortaya çıkan sonuçlar bu şekilde ifade edildiği gibidir. Alan yazın incelendiğinde yapılan çalışmalarda başta cinsiyet ve yaş değişkenleri olmak üzere çeşitli değişkenlerin dikkate alındığını görmek mümkündür. Alan yazındaki çalışmalarda ortaya çıkan sonuçları her değişkene göre ayrı ayrı ifade etmek yerine bütünlük arz etmesi açısından, bu çalışmada ortaya çıkan sonuçların benzerlik ve farklılıkları da dikkate alınarak birlikte ifade edilmiştir.

Okul öncesi dönemde çocuklar planlanmış bir şekilde yapılan motor beceri programlarına katılarak ancak bu becerilerini gerçek anlamda geliştirebilirler Okul öncesi çocuklarda motor gelişimini desteklemek adına, bu programlar sekiz hafta süreyle, haftada iki defa 30-45 dakikalık derslerle verilmesi uygun olacaktır (Logan vd., 2012). Bu programların çocukların motor becerilerini geliştirdiği (Logan vd., 2012) ve diğer gelişim alanlarına katkı sağladığı (Libertus ve Hauf, 2017) bilinmektedir. Alan yazın incelendiğinde Eynur’un (2013), okul öncesi çocukların kaba motor beceri gelişimlerini incelediği çalışmada, cinsiyet, yaş ve okul türü değişkenleri açısından kaba motor becerilerde anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Yavuz vd. (2021) çalışmasında yaşa göre çocukların ince motor becerilerinde anlamlı bir fark olduğu, yaş arttıkça bu becerilerin de arttığı ortaya çıkmıştır. Cinsiyet değişkenine göre motor beceri puanlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Şen (2004), anaokulunda okuyan çocukların motor gelişimlerinde beden eğitimi aktivitelerinin

etkisini araştırmıştır. Katılımcıların motor performans değerlendirme testi puanlarında, deney grubu kız çocuklarının erkek çocuklardan daha fazla yararlandıkları saptanmıştır.

Ogelman vd. (2012), okul öncesi çocuklarında bilişsel gelişimin sosyal becerileri etkileyen önemli bir değişken olduğunu ortaya koyan bir çalışma yapmıştır. Ramazan ve Demir (2011), okul öncesi eğitimi programında yer verilen bilişsel gelişim özelliklerinin, çocuklarda ne düzeyde ortaya çıktığını araştırmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre örneklemin bilişsel gelişim değerlendirme formunun 1. ve 2. uygulamaları sonucunda alınan puanlar cinsiyet, okul öncesi eğitimi süresi, okul türü, kardeş sayısı, baba öğrenim durumu, baba yaşı, anne yaşı, anne mesleği, ekonomik durum değişkenleri açısından farklılaşmamaktadır. Ancak annenin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Ayrıca bilişsel gelişim puan ortalamaları 2. uygulamada daha yüksek çıkmıştır. Buna göre 36-48 aylık çocukların tüm değişkenlere göre bilişsel gelişim düzeylerinde bir artış olduğu söylenebilir.

Uyanık Aktulun'a (2019) göre gelişimsel açıdan en kritik süreç olduğu düşünülen erken çocukluk döneminde, ailenin desteği ile çocuklar dil ve akademik becerilere ilişkin birtakım deneyimler edinirler. Bu süreçte ailenin demografik durumu, çocukların erken dil ve akademik becerileri üzerinde etkili olabilmektedir. Bununla ilgili okul öncesi eğitimde erken dil ve akademik becerileri farklı değişkenlere göre incelediği çalışmada, erken dil ve akademik becerilerin anne-baba mesleği, anne-baba öğrenim durumu ve kardeş sayısı değişkenlerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu, cinsiyetin de sadece telaffuz becerilerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Akçay (2016), okul öncesi eğitimi alan çocukların bu eğitimi almayan çocuklara göre dil becerileri gelişimi açısından daha avantajlı olduklarını ortaya koyan bir çalışma yapmıştır. Aslan (2019), anaokulunda okuyan çocuklarda cinsiyet ve yaş değişkenlerinin alıcı ve ifade edici dil üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Akpunar ve Duman'ın (2019) yaptığı çalışmada okul öncesi eğitimindeki çocukların ifade edici dil becerilerinin cinsiyet açısından benzer olduğu ancak yaş grubu büyüdükçe, ifade edici dilde anlamlı bir artışın gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Kapıkıran vd.'ne (2006) göre sosyal ve duygusal gelişim çocukların hayata iyi uyum sağlaması için ayrı bir önemi ifade etmektedir. Bunun için erken dönem itibari ile farklı yöntem ve tekniklerle beceriler düzenli bir şekilde kazandırılmalıdır. Çocuk ailesinden, arkadaş grubundan, okul ve diğer sosyal ortamlardan bu becerileri edinebilir. Ancak bazı çocuklar bu becerileri yeterince kazanamayabilirler. Dolayısıyla çocuklarda öncelikle hangi becerilerin yetersiz olduğu belirlenmelidir. Bu fikirden hareketle öğretmenlerin algılarına göre okul öncesi eğitimde öğrencilerin sosyal becerileri bazı değişkenlere göre incelenmiştir. İletişim, uyum ve sosyal becerilerde yaş değişkeni açısından fark olmadığı ancak cinsiyet değişkenine göre kız çocukların uyum puanlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. 5 yaş grubunun 4 yaş grubundan daha yüksek beceriye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet açısından kızların uyum becerilerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca okul öncesi eğitimi ikinci defa alan çocukların ilk defa alanlardan daha yüksek sosyal becerilere sahip olduğu saptanmıştır. Karoğlu ve Ünüvar (2017), okul öncesi eğitimde yaş ve cinsiyete göre çocukların sosyal davranış, sosyal beceri ve genel gelişim düzeyleri inceledikleri çalışmada yaş değişkeni açısından yaşları daha ileride olan çocuklar lehine gelişim özelliklerinde ve sosyal becerilerde anlamlı farklılıklar olduğu, sosyal davranışlarda ise anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre ise anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir. Özgülük, (2006) yaptığı çalışmada okul öncesinde tam gün eğitim alan öğrencilerin yarım gün eğitim alan öğrencilere göre sosyal ve duygusal beceriler açısından daha çok geliştikleri sonucuna ulaşmıştır. Cinsiyetin ise sosyal ve duygusal gelişimlerinde bir farklılık

teşkil etmediğini belirtmiştir. Genal (2018), okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal-duygusal becerilerini farklı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmada cinsiyet, doğuş sırası, kardeş sayısı ve okul öncesi eğitimi alma süresi açısından anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Yaş değişkenine göre ise ortalama puanlarda 6 yaş grubu lehine anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır.

Dinçer vd. (2017), okul öncesi eğitiminde çocukların öz bakım becerilerine ilişkin yaptıkları çalışmada cinsiyet, doğum sırası, okula yarım/tam gün devam etme ve kardeş varlığı değişkenleri açısından öz bakım becerilerinde anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır. Ancak yaş ve okul öncesi eğitimi alma süresi arttıkça çocukların öz bakım becerilerini yerine getirebilme oranlarında bir artış olduğu belirlenmiştir. Yiğitoğlu vd. (2018), okul öncesi eğitiminde öğrencilerin sosyal gelişim düzeyleri ile öz bakım becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamışlardır. Katılımcıların cinsiyete göre giyinme ve yemek yeme becerileri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkarken kişisel bakımları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Eğitime başlama yaşına göre kişisel bakım becerileri ve yemek yeme davranışları arasında anlamlı bir fark olmadığı, giyinme becerilerinin 5 yaş grubu lehine olduğu saptanmıştır. Sosyal beceriler ile öz bakım becerileri arasında ise pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Eğitime başlama yaşına göre sosyal ilişkiler ve sosyal işbirliği arasında anlamlı bir farkın olmadığı ortaya çıkmıştır. Yalçın vd. (2013), veli görüşlerine göre, okul öncesi eğitime 3-4 yaşında başlayan öğrenciler ile 5-6 yaşında başlayan öğrencilerin öz bakım becerileri arasında erken yaşta başlayanlar lehine fark olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar alan yazındaki diğer araştırmalarla karşılaştırıldığında benzer sonuçlar olduğu gibi farklı sonuçların da olduğu görülmektedir. Bu durum, başta bu araştırmada ele alınan cinsiyet ve yaş değişkenleri olmak üzere diğer değişkenler bağlamında da aynı olduğu gerçeğini desteklemektedir. Dolayısıyla okul öncesi eğitimindeki çocukların gelişim alanları değerlendirildiğinde araştırmalarda ifade edilen değişkenlerin dışında çocukların sahip olduğu kültür, aile geleneği, yetiştirme tarzı ve bireysel farklılık vb. gibi durumların da etkili olduğu düşünülmektedir. Ortaya çıkan sonuçlar genel anlamda değerlendirildiğinde ise okul öncesi eğitimin, tüm beceri alanları bağlamında çocuk gelişimi için katkı sağlayan bir role sahip olduğu yönündedir.

Araştırmaya göre özellikle 5 yaş grubu lehine sonuçların ortaya çıkmasına dikkat edildiğinde diğer yaş gruplarına yönelik gelişim durumunun çok yönlü incelenerek farklı çalışmaların yapılması önerilebilir. Böylece bu öğrencilerin gelişimi adına okul öncesi eğitimi programı bağlamında yapılacak etkinlik veya programlardan daha güçlü bir şekilde yararlanarak eksiklikleri gidermek adına gelişime katkı sağlayacak fırsatlar oluşturulabilir. Okul öncesi eğitiminin, genel anlamda tüm gelişim alanlarına olan etkisi göz önünde bulundurulduğunda bütün öğrencilerin bu eğitimden yararlanması tavsiye edilebilir.

Lisans Bilgileri

Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi'nde yayımlanan eserler Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

Copyrights

The works published in Electronic Journal of Education Sciences are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Etik Beyannamesi

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirtilen kurallara uyulduğunu ve “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirmediğimizi beyan ederiz. Aynı zamanda yazarlar arasında çıkar çatışmasının olmadığını, tüm yazarların çalışmaya katkı sağladığını ve her türlü etik ihlalinde sorumluluğun makale yazarlarına ait olduğunu bildiririz.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik kurul adı: Siirt Üniversitesi Etik Kurulu

Etik kurul karar tarihi: 03.05.2023

Etik kurul belgesi sayı numarası: 578

Kaynakça

- Akçay, A. (2016). Okulöncesi eğitimi almanın öğrencilerin dil becerilerinin gelişimine etkisi. *Electronic Turkish Studies*, 11(3), 15-28. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9333>
- Akoğlu, G. (2016). Okul öncesi dönemde dil gelişimi ve okuryazarlık. Figen Turan & Arzu İpek Yükselen (Ed.). *Çocuk gelişimi 2 okul öncesi dönemde gelişim içinde* (53-72). Hedef Yayıncılık.
- Akpınar, G. Ş., & Duman, G. (2019). Anaokulu çocuklarının ifade edici dil becerilerinin incelenmesi. *Turkish Journal of Primary Education*, 4(2), 98-111.
- Aslan, H. S. (2019). *48-66 aylık çocuklarda dil gelişimi ve sosyal beceri ile ilişkili değişkenlerin araştırılması*. (Tez numarası. 535509). [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi].
- Atay, M. (2011). *Erken çocukluk döneminde gelişim*. Kök Yayıncılık.
- Ceyhan, E. (2004). Gelişimin temelleri. Gürhan Can (Ed.). *Gelişim ve öğrenme içinde* (1-18). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Cook-Cottone, C. P. (2004). Using Piaget’s theory of cognitive development to understand the construction of healing narratives. *Journal of College Counseling*, (7), 177-186. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1882.2004.tb00249.x>
- Dinçer, Ç., Demiriz, S., & Ergül, A. (2017). Okul öncesi dönem çocukları (36–72 ay) için öz bakım becerileri ölçeği-öğretmen formu’nun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 45(45), 59-78. <https://doi.org/10.15285/maruaebd.2686>
- Eynur, A. (2013). *Kütahya ili merkez ilçesi okul öncesi kurumlarında okuyan öğrencilerin kaba motor beceri gelişimlerinin incelenmesi*. (Tez numarası. 341816). [Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi].
- Genal, S. (2018). *Okul öncesi eğitiminden yararlanan 5-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal yeterlilikleri ile bakış açısı alma becerilerinin incelenmesi*. (Tez numarası. 527766). [Yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi].

- Kapıkıran, N. A., İvrendi, A. B., & Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: Durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(19), 19-27.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayınları.
- Karoğlu, H., & Ünüvar, P. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 231-254. <https://doi.org/10.21764/efd.12383>
- Libertus, K., & Petra H. (2017). Motor skills and their foundational role for perceptual, social and cognitive development. *Frontiers in Psychology*, 8:301. doi: 10.3389/fpsyg.2017.00301
- Logan, S.W., Robinson, L.E., Wilson, A.E., & Lucas, W.A. (2012). Getting the fundamentals of movement: A meta-analysis of the effectiveness of motor skill interventions in children. *Child: Care, Health and Development*, 38(3), 305-315. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2011.01307.x>
- McCaleb, A., & Cull, V. (2000). Sociocultural influences and self care practices of middle adolescents. *Journal of Pediatric Nursing*, 15(1), 30-35. [https://doi.org/10.1016/S0882-5963\(00\)80021-4](https://doi.org/10.1016/S0882-5963(00)80021-4)
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *Okul öncesi eğitimi programı*. MEB Yayınları.
- Morzhina, E.V. (2006). *Formation of self-care skills on lessons and at home*. M.: Terevinf.
- New R. S., & Cochran, M. (Ed.) (2007). *Early childhood education: An international encyclopedia, Volumes 4*. Greenwood Publishing Group.
- Ogelman, H. G., Seçer, Z., Alabay, E., & Uçar. F. (2012). Okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların bilişsel gelişimleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 391-402.
- Oğuzkan, Ş., & Oral, G. (1997). *Okul öncesi eğitimi*. MEB Basımevi.
- Özgülük, G. (2006). *Okul öncesi eğitim kurumlarında tam ve yarım günlük eğitim programlarına göre 5-6 yaş grubu çocuklarının sosyal duygusal gelişimlerinin incelenmesi*. (Tez numarası. 189028). [Doktora tezi, Marmara Üniversitesi].
- Plaisted, L. L. (2008). *Early education of children*. Bibliobazaar.
- Ramazan, O., & Demir, S. (2011). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 36-48 aylık çocukların bilişsel gelişim düzeyleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 83-98.
- Santrock, J. W. (2012). Yaşam boyu gelişim. Galip Yüksel (Çev. Ed.). Tülin Şener Kılınç (Çev.) *Erken çocuklukta fiziksel ve bilişsel gelişim içinde* (208-274). Nobel Yayıncılık.
- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim, öğrenme ve öğretim. Kuramdan uygulamaya*. Gönül Yayıncılık.
- Slee, P. T. (2002). *Child, adolescent and family development*. Cambridge University Press.
- Şen, M. (2004). *Anaokuluna devam eden altı yaş çocukların motor gelişimlerine beden eğitimi çalışmalarının etkisinin incelenmesi*. (Tez numarası. 151148). [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi].

- Tümekaya, S. (2012). Dil gelişimi. M. Engin Deniz (Ed.). *Erken çocukluk döneminde gelişim içinde* (27-53). Maya Akademi Yayınları.
- Uyanık Aktulun, Ö. (2019). 60-72 Aylık çocukların erken akademik ve dil becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 14(1). 775-797. doi: 10.7827/TurkishStudies.14776
- Yalçın, M., Başar, M., & Çetinkaya, A. (2013). Okul öncesi eğitime 5-6 yaşında başlayan çocuklar ile 3-4 yaşında başlayan çocukların öz bakım becerilerinin veli görüşlerine göre incelenmesi (Uşak ili örneği). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4). 208-245.
- Yavuz, E. C., Güney, M., & Taştepe, T. (2021). 60-71 aylık çocukların ince motor beceri düzeylerinin yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 4(7), 1-11.
- Yiğitoğlu, G. T., Vural, B. K., & Körükçü, Ö. (2018). 4-5 yaş grubu çocukların sosyal gelişim düzeyleri ile öz bakım becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(3), 897-905. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.357971>